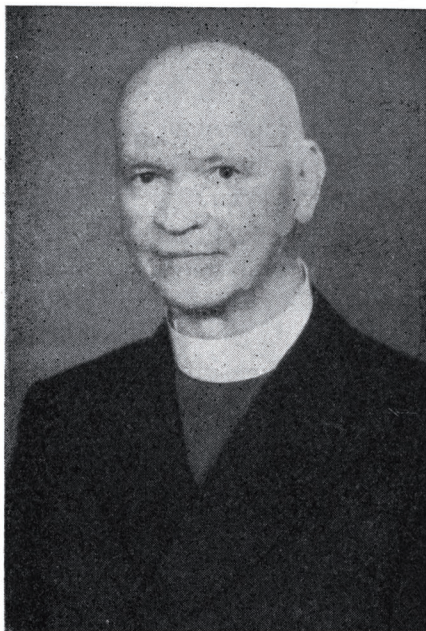

ŽIVOT POSVEĆEN ĆIRILOMETODSKOJ PROBLEMATICI

Povodom 85-godišnjice života prof. dra Frana Grivca*

Marija PANTELIĆ, Zagreb

Proučavajući početke slavenske pismenosti i slavenske kulture uopće mnogi su slavisti i historičari davali prednost latinskim izvorima za život i djelovanje Solunske braće naročito kraćoj i površnijoj Italskoj legendi (LI). Prvi koji je otkrio staroslavenske rukopise života Konstantina i Metodija (ŽK i ŽM) bio je rektor Moskovske duhovne akademije *Aleksander Vasiljević Gorski* (1812—1875). Kritička obrada žitja ŽKM dovela je Gorskoga do važnih rezultata i otvorila niz novih problema kojima su se godinama bavili sjeverni i zapadni slavisti (A. Voronov, E. Golubinskij, G. Voskresenskij, V. Wattenbach i E. Dümmler), naime: *tko je, kada i gdje* napisao žitja. Pravcem Gorskoga pošli su i slavisti slavenskog juga F. Miklošič i V. Jagić koji su se uspeli na vodeća mjesta međunarodne slavistike.

Ali i mnogo godina nakon otkrića staroslavenskih žitja bilo je još idejnih, jezičnih i historijskih pitanja i hipoteza koje je trebalo studiozno i uvjerljivo riješiti i njihovu rješavanju posvetilo se u toku XX st. veliko kolo naučnih radnika.

** Kad je već ovaj članak bio složen, neumitna je smrt zadesila našega velikog suradnika ćirilometodijevca Frana Grivca u Ljubljani 26. lipnja 1963. Tako je njegov odlazak s polja na kojem je neumorno radio preko 40 godina simbolički pao u jubilarnu 1100. godišnjicu početka slavenske pismenosti. Neka mu je vječna slava i časna uspomena!*

Uredništvo

Otvorena pitanja međunarodne slavistike, naročito praznine u proučavanju idejnoteoloških mjesta u ŽKM kao i novonastala političko-crkvena situacija uoči i poslije drugog svjetskog rata među Južnim Slavenima privukla su naučni interes oštroumnoga i temeljitoga ljubljanskog profesora dra Frana Grivca koji im je posvetio gotovo jedan cio radni život. Stoga ove godine kad ovaj časni naučni radnik navršava 85 godina života i kad slavimo 1100-godišnjicu ćirilometodijevske misije među Slavenima posvjećujemo i njemu ovih nekoliko strana.

Rođen je 19. X 1878. u Velikom Lipovcu kod Novog Mesta u Sloveniji (Jugoslavija). Kao gimnazijalac u Ljubljani uči slavenske jezike, prati poljsku, češku i rusku književnost i daje njene prikaze u raznim slovenskim časopisima. Teologiju je svršio u Ljubljani, a više teološke studije nastavio je u Innsbrucku, gdje je slušao znamenitoga orijentalistu N. Nillesa i crkvenoga historičara P. Michaelea. God. 1905. završava nauke, doktorira iz crkvene povijesti i vraća se u domovinu pun solidnoga znanja i oduševljen stečenim prijateljstvom mnogih slavenskih kolega i sumišljenika. Od 1907. do 1916. služi kao suplent za filozofiju i osnovnu teologiju na ljubljanskom bogoslovnom institutu, a od 1916. do 1917. bio je profesor na istom zavodu. Taj njegov prvi nastavnički i odgojni rad pada u vrijeme kada su se mnogi oduševljavali Strossmayerovim shvaćanjem jedinstva Južnih Slavena i kada se u tom duhu odvijala borba za glagolizam i uvođenje staroslavenskog jezika u bogoslužje, a tome je svemu trebalo dati historijsku i juridičku podlogu (kakvu je npr. dao i dr S. Ritig u »Povjest i pravo slovenštine u crkvenom bogoslužju, sa osobitim obzirom na Hrvatsku«. Zagreb 1910). Kad je došlo god. 1918. do jugoslavenskog ujedinjenja, i Crkva je nastojala odigrati svoju ulogu zbližavanja upoznavanjem istočnog bogoslovlja. Stoga Zagreb poziva prof. Grivca da zauzme katedru prvoga profesora istočnog bogoslovlja na novootvorenoj katedri toga predmeta na zagrebačkom bogoslovnom fakultetu. God. 1920. vraća se u Ljubljanu, gdje na mladoj univerzi zajedno s teološkim fakultetom predaje osnovnu i istočnu teologiju, a od 1944. i staroslavenski jezik sve do svojeg penzioniranja 1952. godine.

Kako su se nakon ujedinjenja našle u istoj državi istočna i zapadna Crkva, jedni su u duhu zbliženja razvijali kult zajedničkih učitelja — Solunske braće, a drugi, kao prof. Grivec, tražili su

podlogu i uzor za odnos između istočne i zapadne Crkve na izvorima — na djelovanju i radu Solunske braće.

Naročito od 1920. godine prof. Grivec prati domaće i međunarodno gibanje na području ćirilometodske problematike, piše članke, rasprave, polemike, recenzije, brošure i knjige tako da do danas u njegovoj bibliografiji ima 160 pozicija samo iz ćirilometodske problematike, dok sveukupni njegov rad obuhvaća oko 500 radova. Njegov zapaženi rad postao je svojina svjetske nauke. Njegovim se rezultatima služi na primjer redakcija novoga staroslavenskog rječnika: *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, Praha 1, 2/1958, 1959; za repertorij srednjovjekovnih izvora (reedicija: *Bibliotheca historica Medii aevi de Potthast*, Roma) izradio je prof. Grivec bibliografiju izvora *Cyrillo-Methodianae*.

Veliko naučno priznanje iskazao mu je dne 8. IV 1948. Senat Praškoga sveučilišta imenovavši ga počasnim doktorom zajedno s Mazzonom, Lehr-Splawińskim i Nesmejanovom radi njegovih naučnih radova i rezultata: »in quaestionibus solvendis quae ad ss. Cyrillum et Methodium et Slavorum litteras antiquissimas pertinent singulari acumine exceluit«.

Prema sadržaju mogu se radovi prof. Grivca svrstati u tri skupine: 1. Proučavanje Žitja Konstantina i Metodija kao i njihovih izvora; 2. Istraživanje ćirilometodskih tragova u staroslavenskoj književnosti (Frizinški spomenici i prijevodi Sv. pisma); 3. Povijesna istraživanja Ćirilo-Methodijeva razdoblja (Slovenski knez Kocelj, Fotij).

1. Proučavanje Žitja Konstantina i Metodija i njihovih izvora

Rezultate svojih radova kao i ostalih slavista i historičara na životopisima Solunske braće sakupio je i izdao prof. Grivec prvi put u knjižici: *Žitja Konstantina in Metodija*, Celje 1936. Tu je informativno i na popularan način prikazao život i djelovanje Solunske braće i upozorio na veliku povijesnu i literarnu vrijednost ŽKM za razumijevanje i tumačenje njihova rada među Slavenima kao i njihov odnos prema Bizantu i Rimu. U uvodu je dao kritičku biografiju Konstantina i Metodija. Uz prikaz i ocjenu najvažnijih staroslavenskih, latinskih i grčkih izvora na životopise on prvi prevodi žitja na slovenski jezik dodavši im bilješke za stvarnu, povijesnu i

literarnu analizu teksta s komentarom svakog nejasnog mjesta u njima. Na temelju svestrane analize teksta, Grivec zaključuje, nasuprot Dvornika, da su Žitja uglavnom originalna i neovisna o hagiografskim bizantinskim djelima 8. i 9. stoljeća i da se nadovezuju na istočnu klasičnu kršćansku književnost 4. stoljeća.

Nakon 15 godina izdao mu je Filozofski fakultet u Ljubljani obnovljeno i prošireno *Žitja Konstantina in Metodija*, Ljubljana 1951. Djelo je važno kao priručnik za upoznavanje suvremenih pitanja iz ćirilometodskih izvora, a dodan je i kritički pregled, ocjena i povijest literature toga područja.

Međunarodnom naučnom svijetu predstavio je rezultate svojih studija s čvrstim naučnim aparatom u latinskom izdanju: *Vitae Constantini et Methodii versio latina, notis dissertationibusque de fontibus ac theologia ss. Cyrilli et Methodii illustrata*. Acta Academiae Velehradensis, Olomuc 1941. To je zbornik njegovih prijašnjih radova i naučnih rasprava kojima je dodao nove rezultate s prijevodom staroslavenskih ŽKM na latinski jezik. Taj je rad razdijelio u 3 dijela: I Fontes vitae ss. Cyrilli et Methodii; II Vitae (Legende) Constantini et Vitae Methodii nova versio Latina, adiectis adnotationibus; III De theologia ss. Cyrilli et Methodii, Relatio ad Photium; fontes theologiae ss. C. et M; Primatus R. P; liturgia slavica; ascesis s. Cyrilli; authentia epistolae Hadriani II (Gloria in excelsis Deo) e. a.

Treći dio ovoga zbornika, najvažniji za nauku, obiluje novim rezultatima iz područja Ćirilo-Methodijeve teologije i filozofije kojima je objasnio i ispunio mnoge praznine u njihovu djelovanju. Tu je utvrdio da su sv. Braća crpla svoju teologiju iz 4 izvora: 1. iz Sv. pisma; 2. iz djela Grgura Nazijanskoga; 3. iz liturgije sv. Ivana Zlatoustoga; 4. iz najstarijih tradicija istočne Crkve.

Kako je djelo izašlo za vrijeme rata, predstavlja raritet u nekim zemljama, a slavistika je pošla dalje u rješavanju ćirilometodskih problema i postavila na diskusiju nove. Slaveni su postali centar pažnje i proučavanja, a Južni Slaveni naročito, jer su se na njihovu teritoriju u ranom srednjem vijeku sukobljavali rimski i bizantski patrijarhati. I baš ovo razdoblje crkvene povijesti zajedno s djelovanjem Solunske braće nastojala je nauka uz velike napore osvijetliti. (F. Dvornik, M. V. Anastos, R. Jakobson i drugi). Stoga je i prof. Grivec svoj životni rad kao i plodove svoga novijega istraživanja zajedno sa suvremenim rezultatima iz ćirilometodske problematike skupio u novi zbornik izvora za djelovanje slavenskih Učitelja. Taj

zbornik *Constantinus et Methodius Thessalonicenses. Fontes* izdao je Staroslavenski institut u Zagrebu kao 4. knjigu Radova, 1960, 1-276. Djelo se razlikuje od češkog izdanja novim filološkim dijelom F. Tomšiča: 3. Textus Slavicus Vitae Constantini et Vitae Methodii, gdje se uz staroslavenske tekstove ŽKM iznose varijante iz ostalih brojnih rukopisa. Za osnovni tekst ŽK upotrijebljen je po p r v i p u t Hilendarski rukopis iz 1623. god, a kod obrade teksta Italske legende uzete su varijante iz dosad nepoznatog, a i potpunijeg Praškog rukopisa. (Izdan u *Analecta Bollandiana* 1955, 375-461). U isto vrijeme izašlo mu je njemačko izdanje: *Konstantin und Method. Lehrer der Slaven*. Otto Harrasowitz, Wiesbaden 1960, 1-270. Djelo je s i n t e z a cjelokupnog Grivčeva rada na ćirilometodskoj problematici pa je dao u njemu kritičnu biografiju KM i tako se ono upotpunjuje s izvorima. Na kraju knjige dodan je kratak pregled svih izvora (241-261).

Proučavanjem, prijevodima i izdanjima životopisa Solunske braće kao i ostalih izvora sastavio je prof. Grivec zbornik njihova misionarskoga, literarnoga i organizacionaga rada među Slavenima, a studijama i naučnim komentarom njihovih žitja i izvora pružio je enciklopediju kulturne povijesti njihova razdoblja.

Krunu visokih godina prof. Grivca čine mnogi i veliki rezultati koji su postali kulturna svojina cijeloga svijeta. Među njima se ističu: dokazi da su ŽKM originalna djela te vrste književnosti koja svojim stilom predstavljaju klasični primjer slavenske proze. U vezi s datiranjem i autorstvom ŽKM dokazao je da je ŽK nastalo u velikomoravsko doba od nepoznatog učenika koji je bio Slaven iz bizantinskoga carstva, a Metodije da je na njem samo sudjelovao. Za ŽM tvrdi da je nastalo u drugoj polovini 885. god. prije izгона iz Moravske. Vjerojatno je da je na njemu surađivao Konstantin prezbiter.

Za smjer i ideološke uzore Solunske braće upozorava prof. Grivec na I. glavu ŽM koja sadrži misionarsko-vjersko učenje po kojem se vidi da oni nisu bili pristaše suvremene službene bizantinske teologije, već izvancarigradskog samostanskog učenja istočnih redovnika. To se naročito opaža u riječi *apostolik* u značenju sanctus pater, papa od 8. i 9. stoljeća. Upotrebljavali su taj izraz na Zapadu i u Rimu, dok se u Carigradu izbjegavao taj naziv, jer su ondje priznavali političko (povijesno) prvenstvo Rimu, dakle crkvenopravno, ali ne i božjopravno po sv. Petru. Na Istoku se taj termin upotrebljavao po grčkim samostanima, a raširio se i po istim samostanima na Zapadu pa i u Rimu. ŽK ima riječ *apostolik* na 6 mjesta, a ŽM je

upotrebljava 7 puta, dok je LI ima 5 puta i to na onim mjestima koja su ovisna o ŽK. Prema tome sv. Braća su prenijela tu riječ na panonsko-moravsko tlo.

Kako se uvod u ŽM razlikuje po sadržaju, stilu i ritmu od ostalog dijela životopisa, on nije pisan za nj, ni od istoga pisca. Naime, broj crkvenih sabora zajedno s pregledom biblijske povijesti bio je važan dio i vjerskoga poučavanja pa su ga slušaoci trebali dobro upamtiti i naučiti napamet. Zato je trebao biti sastavljen u ritmičkom govorničkom obliku. A kako je Ćiril bio pjesnik i književno vrlo obrazovan, prof. Grivec zaključuje da je taj uvod u ŽM sastavio sam Ćiril uz sudjelovanje Metodijevo.

I dok su žitja Solunske braće očuvala vjerodostojne izvore za život, djelovanje i učenje njihovo, ona su prema istraživanjima prof. Grivca, također vjerodostojan dokumenat s historijskoga kao i dogmatsko-teološkoga stajališta.

2. Ćirilometodski tragovi u staroslavenskoj književnosti

Ovo se područje još uvijek istražuje, jer rekonstrukcija književnog repertorija Solunske braće nije dovršena. Teme Grivčeva rada zaustavljaju se na pojedinim riječima i izrazima u prijevodima starosl. Sv. pisma, u Kločevu glagoljašu i u Frizinškim spomenicima. Prof. Grivec naročito proučava slobodu, vjernost i smisao prijevoda i stilsku jasnoću, jer su to bitne karakteristike genijalnih Konstantinovih prijevoda koji su u isto vrijeme stilski savršeni i slobodni, a sadržajno vjerni originalu, fonetski tačni i u duhu staroslavenskog jezika. Kako su te odlike najbolje sačuvane u glagoljskom Assemanijevom evanđelistaru (As, prva polovina XI st., a njegov predložak iz svršetka IX ili početka X st.) i u ćirilskoj Savinoj knjizi (Sa iz XI st.) prepisanoj iz glagoljskog predloška, to je prof. Grivec studirao neka mjesta iz njih.

Slobodan prijevod težih mjesta kao i pojava dubleta u paralelnim mjestima evanđelja karakteristični su za Konstantinov prijevodni rad kao i za metodu poučavanja sv. Braće. Naime, liturgijske knjige služile su panonsko-moravskim učenicima kod katehetskog poučavanja kao udžbenici. Kod tumačenja težih mjesta poslužila su se Solunska braća dijalektalnim riječima moravskog područja i predložila slušaocima dva različita prijevoda (uži smisao i

perifrazu) zbog lakšeg razumijevanja. Tako su u prvotni carigradski prijevod evanđelistara (makedonski dijalekt) ušli moravizmi i razne varijante istih izraza: *na semъ Petrě* — *na semъ kameně* (Mt 12, 33); *rybamъ lovъca* — *člověkomъ lovъca* (Mt 4, 19); *podъ krovъ moi* (Mt 8, 8); *kъ tebě* (Mt 18, 15); *vъ mę* (Mt 18, 21) i parafraza; *prědъ tobojō* (Mt 18, 15). Kako su izrazi iz eksplicacija evanđeoskih tekstova, pouka i govora (homilija) Solunske braće ušli u evanđelistare kao i u kompletorne dijelove evanđelja, tako su takvi citati prešli i u ostala književna i pravna djela Ćirilo-Methodijeva repertorija: u Methodijev prijevod Nomokanona (MN), Zakona sudnjega (ZS), anonimnoga govora Kločeva glagoljaša (AH), Frizinških spomenika (Fri) itd. Češki slavista prof. Vašica je dokazao da je ZS sastavni dio MN kojega je preveo Methodije (ŽM 15), a prema tome je on autor i ZS. Prof. Grivec na temelju rekonstrukcije krnjega teksta AH i svestrane analize sadržaja, leksika, terminologije i povijesnoga ambijenta, autoritativnošću govora, a naročito istoga evanđeoskoga citata Mt 19, 6: *quod Deus coniunxit* u anonimnom govoru (AH): *svvelъ estъ*, a *svvede* u ZS i Sa, dok ostali stsl. rukopisi imaju *svčeta*, dokazuje da je Methodije također autor i toga anonimnoga govora (II, 133). Ovu je tvrdnju prihvatio i prof. Vašica i nastavio uspoređivati ZS s AH i došao da zaključka da su srodni i prema tome pripadaju spisima sv. Methodija.

Konstantinovi slobodni prijevodi evanđeoskog teksta daju autoru podlogu za hipotezu da se Konstantin-Ćiril služio *sirskim* prijevodima evanđelja koji obiluju istim karakteristikama.

U diskusijama slavista oko jezične pripadnosti Frizinških spomenika prof. Grivec je mišljenja da su bili slovenski, a da samo II Fri ima tragova crkvenoslavenskih oblika i istočne misaonosti. To je ispovjedna propovijed sastavljena prema zapadnim obrascima i s istoga crkvenoga područja. Upotrebljavala se i prije Solunske braće, a za njihova djelovanja i njihovom upotrebom ulaze u nju i elementi njihove književne škole.

3. Povijesna istraživanja Ćirilometodskog razdoblja

Djelovanje Solunske braće u Moravskoj i njihovo slavensko bogoslužje dobili su odmah pristaša kod ostalih slavenskih kneževina i time se počela buditi narodna svijest i njihova povezanost. Dokumentacija o panonskoslavenskom knezu Kocelju svjedoči da je bio

gorljiv učenik sv. Braće, jer je provodio u djelo njihov nauk. Koce-
ljeva korespondencija s papom Ivanom VIII o problemima sklapanja
kršćanskoga braka potvrđuje autorstvo i Ćirilo-Methodijevu pouku
u anonimnom govoru Kločeva glagoljaša kao i u tragovima II Fri-
zinškog spomenika.

Budući da su povijesni izvori o prijateljstvu Solunske braće s
Fotijem kao i o njihovom odnosu prema patrijarhatu Ignacija-Fotija
dosta nejasni, to slavisti, bizantolozi i historičari u najnovije vri-
jeme mnogo diskutiraju o tom pitanju (Dvornik, Ševčenko, Grumel).
Prof. Grivec, prema izvancarigradskom smjeru teologije, definiciji
filozofije i askeze sačuvane u ŽM 1, ŽK 3, 4, 9, kao i stilskom i gra-
matičkom analizom izreke »fortissimo amico« Anastazija Bibliote-
kara ublažuje taj argumenat za njihovo tijesno prijateljstvo s
Fotijem.

Treba zahvaliti prof. dru Franu Grivcu o 85-godišnjici života
što iz slavenskog juga budno prati proučavanje, rezultate i nove pro-
bleme slavista, filologa, historičara i bizantologa i što u svojem viso-
kim godinama još uvijek sudjeluje svojim radovima na rekonstruk-
ciji Ćirilo-Methodijeva književnog repertorija. Njegovo enciklopedijsko
znanje iz ćirilometodske problematike došlo je do izražaja upravo o
1100-godišnjici dolaska Solunske braće među Slavene kad se njima
posvećuju jubilarne edicije u kojima tako često nailazimo na citiranje
Grivčeva imena i čitamo njegove radove. Mnoštvo naučnih radova
prof. Grivca, kristalna jasnoća njegova stila, neumorno traganje za
čistom istinom, objektivnost i ljubav prema svome radu zaslužuju
puno priznanje naše generacije jednom životu koji je izgarao nad
ćirilometodskom problematikom.

BIBLIOGRAFIJA

Kratice časopisa u kojima je prof. Grivec štampao svoje radove:

- AAV — Acta Academiae Velehradensis, Prag i Olomuc
- ACM — Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje, Olomuc
- BV — Bogoslovni vestnik. Izdaje Bogoslovna akademija, Ljubljana
- Byz — Zeitschrift — Byzantinische Zeitschrift, Leipzig
- Čas — Znanstvena revija »Leonove družbe«, Ljubljana
- Die Welt der Slaven, Vierteljahrsschrift für Slavistik, Wiesbaden
- DS — Dom in svet. List s podobami za leposlovje in znanstvo, Ljubljana
- GMD — Glasnik Muzejskog društva za Slovenijo, Ljubljana
- JIC — Jugoslovenski istoriski časopis, Beograd

Linguistica Slovaca — Bratislava
Münchener Theologische Zeitschrift, München
OChP — Orientalia Christiana Periodica, Roma
RAZU — Razprave Akademije znanosti in umetnosti, filozof. fil. hist. razred,
Ljubljana
Slavia — Časopis pro slovanskou filologii, Praha
SR — Slavistična revija, Ljubljana
Slovo — Časopis Staroslaveniskog instituta, Zagreb
SLT — Slavorum Litterae theologicae, Prag
Südost-Forschungen. Internationale Zeitschrift für Geschichte, Kultur und
Landeskunde Südosteuropas, München
VBV — Voditelj v bogoslovnih vedah, Maribor
ZČ — Zgodovinski časopis, Ljubljana
Život — List za unutarnju kulturu, Zagreb
Samostalno štampane knjige i brošure pisane su kurzivom. Radovi su po-
redani kronološkim redom

1907.

1. Novosti o sv. Cirilu in Metodu. Čas 1907, 80—85
2. Glagolica in hrvaška javnost. Čas 1/1907, 324—327

1910.

3. *Sv. Ciril in Metod, apostola cerkvene edinosti*. Ljubljana 1910
4. Apostolstvo sv. Cirila in Metoda. VBV, XIII/1910, 177—178

1911.

5. Sv. Ciril in Metod. VBV XIV/1911, 279—280
6. Sv. Ciril in Metod, patrona unije. VBV XIV/1911, 208—210

1919.

7. Slovansko bogoslužje. Čas XIII/1919, 105—114

1921.

8. *Cerkveno prvenstvo in edinstvo po bizantinskem pojmovanju. Doctrina Byzantina de primatu et unitate Ecclesiae*. (Slovenice et Latine). Bogoslovna akademija v Ljubljani, liber III/1921. Recenzije: Guberina A, Nova revija, Makarska III/1924, 90—91; Stelè Fr, DS XXXV/1922, 89—91; Kovačič F, BV II/1952, 193—195
9. Pravovernost sv. Cirila in Metoda. (De orthodoxia st. Cyrilli et Methodii). Dissertationis conspectus. BV I/1921, 1—43

1922.

10. *Byzantské pojímání církevního prvenství a jednoty s dodatkem: O pravověrnosti sv. Cyrila a Metoda. Doctrina Byzantina de primatu et unitate ecclesiae cum supplemento: De orthodoxia ss. Cyrilli et Methodii. Versio Bohemica. Traduxit Martin Chudoba. Operum Academiae Velehradensis tomus X. Kroměříž 1922*
11. Scholia veteroslavica de primatu. BV 1922, 57—58
12. Ob viru slovenske književnosti. DS 1922, 80—87

1923.

13. Metodovo potovanje v Carigrad. BV III/1923, 90—91
14. Staroslovensko bogoslužje. BV 1923, 180—183
15. Viri Ciril-Methodove teologije. Slavia 1923, 44—60; Recenzija: Guberina A, Nova revija III/1924, 91—92
16. Sv. Ćiril i Metod o papinom prvenstvu. Źivot V/1923-24, 257—259

1924.

17. Slovansko bogoslužje in delo za cerkveno zedinjenje. BV 1924, 91—95

1925.

18. Ćiril i Metodije. Narodna enciklopedija SHS, Zagreb I/1925, 447—449

1926.

19. Sv. Ciril in Metod in patriarška pentarkija. BV 1926, 355—356

1927.

20. Ivan VIII, papa. Narodna enciklopedija SHS, Zagreb II/1927, 78
21. Ob 1100 letnici sv. Cirila. BV 1927, 161—176
22. Ob národnosti slovanských apoštolův. Traduxit Dr. V. Burian. Bratislava 1927, 510
23. Orientalische und römische Einflüsse in den Scholien des Slavenapostels Methodios. Deuxième congrès international des études byzantines, Belgrad 1927, 140—141
24. Slovanska apostola sv. Ciril in Metod. Ljubljana 1927; Recenzije: Rogošić R, Nova revija, Makarska VI/1927, 198—199; Debevc J, Čas XXI/1926—1927, 238—240; Stelè F, DS XL/1927, 96
25. Slovanšti apoštole sv. Cyril a Metoděj. Traduxit Fr. Jemelka. Olomuc 1927

1928.

26. Die heiligen Slavenapostel Cyrillus und Methodius. Versio Germanica. Operum Academiae Velehradensis tomus XII, Olmütz-Mainz 1928. Recenzija: Stelè F, DS XLI/1928, 284—285

1929.

27. Orientalische und römische Einflüsse in den Scholien der Slavenapostel Kyrillos und Methodios. Byz. Zeitschrift 1929—1930, 287—294

1930.

28. Ss. Cyril i Metody, apoštolowie słowian. Traduxit Jan Korzonkiewicz. Kraków 1930
29. Sv. Cyril a Metod. Bratislava 1930. (Versio Slovaca)

1933.

30. De ss. Cyrilli et Methodii ad Photium relatione. BV XIII/1933, 245—252

1934.

31. Iz teologije sv. Cirila in Metoda. BV 1934, 181—189

1935.

32. Akvilov fragment v ŽK. BV 1935, 213—216
33. Biblične zgodbe sv. Cirila in Metoda (De historia biblica ss. Cyrilli et Methodii). Conspectus. BV, XV/1935, 1—32
34. Iz teologije sv. Cirila in Metoda. (De theologia ss. Cyrilli et Methodii). Summarium. BV XV/1935, 211—216
35. K novi izdaji Žitja Konstantina in Metodija. JIČ I/1935, 455—461
36. Originalnost sv. Cirila in Metoda. Résumé. JIČ I/1935, 52—75
37. Staroslovenski vzorci za govorniško porabo Sv. pisma. BV 1935, 70
38. Sv. Metod panonsko-moravski nadškof. BV 1935, 181—185
39. Viri staroslovenskoga Žitja Metodija. JIČ 1935, 336—351
40. Zaroka sv. Cirila s Sofijo. BV 1935, 81—94

1936.

41. Ob virih staroslovenskoga Žitja Metodija. JIČ II/1936, 101—105
42. Slog staroslovenskih Žitij sv. Cirila in Metodija. DS XLIX/1936, 59—71
43. Sv. Metoděj, panonsko-moravský arcibiskup ACM 1936, 1—4, 41—45
44. *Žitja Konstantina in Metodija*. Celje 1936. Recenzije: Kos M, JIČ IV/1938, 132—133; Logar J, DS XLIX/1936, 440—441; Sakač S, Život XVII/1936, 285—286; Rogošić R, Nova revija XV/1936, 341; Turk J, GMD XVIII/1937, 67

1937.

45. De fontibus theologiae ss. Cyrilli et Methodii. Acta VII. conventus Velehradensis, Olomuc 1937, 13—22
46. De versionibus Palaeoslavicarum Vitarum Constantini (Cyrilli) et Methodii. AAV 1937, 1—13
47. Iz novejšje književnosti o sv. Cirilu in Metodu. JIČ III/1937, 355—367
48. Prvo poglavje Žitja Metodija. Beličev zbornik, Beograd 1937, 135—140
49. Reversi sunt ex Moravia. JIČ 1937, 62—91
50. Knez Kocelj in akvilejski patriarhat. GMD XVIII/1937, 33—37
51. Slovenski knez Kocelj, učenec in pokrovitelj sv. Cirila in Metoda. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor XXXII/1937. Kovačičev zbornik, 46—52

1938.

52. Morava a Slovensko před tisíci roky. ACM 1938, 332—336
53. Národnost slovanských apoštolů. ACM 1938, 269—273
54. Žáci slovanských apoštolů. ACM 1938, 307—311
55. *Slovenski knez Kocelj*. Ljubljana 1938. Recenzija: Van Wijk N, Südostdeutsche-Forschungen 5/1940, 1016—7
56. Slovenski knez Kocelj. (Dodatki) GMD XIX/1938, 151—157

1939.

57. O avtentičnosti poslanice Hadriana II l. 869. JIČ 1939, 1—39
58. Ohlas vánočni radosti v dějinách cyrilo-metodějských. ACM 1939, 11—16

59. Sv. Ciril in Metod v spodnji Panoniji. *Conspectus. De ss. Cyrillo et Methodio in Pannonia*. GMD XX/1939, 168—179
60. Učitelj v Žitjih Konstantina in Metodija. *Quid nomen »učitelj« (doctor) in palaeoslavicus Vitis Constantini et Methodii significet. Conspectus*. BV XIX/1939, 1—9
61. Iz slovenske zgodovine 9. stoletja. BV 1939, 97—112
62. O stikih sv. Cirila in Metoda s slovensko zgodovino. JIČ V/1939, 191—201
63. Smír mezi Rostislavom a Kocelem. ACM 1939, 48—50

1940.

64. Jak dlouho zůstali sv. Cyril a Metoděj v Panonii. ACM 1940, 148—150
65. Slovansko bogoslužje v Panoniji. GMD 1940, 60—62
66. Slovenski panonski velikaši. GMD 1940, 63—65
67. Sv. Cyril a Metod v Dolni Panonii. ACM 1940, 108—112
68. Sv. Metoděj-biskup a apoštolský legat. ACM 1940, 161—166

1941.

69. Slovanská bohoslužba v Panonii. ACM 1941, 38—42
70. *Vitae Constantini et Methodii*. Versio Latina, notis dissertationibusque de fontibus ac de theologia ss. Cyrilli et Methodii illustrata. AAV 1941, 1—127, 161—277
71. Drugi frizinški spomenik in Cirilova književna šola. GMD 1941, 106—115
72. Dve pismi papeža Hadriana II. knezu Koclju in Hadrianov slog. GMD 1941, 65—67

1942.

73. Govor sv. Metoda Solunskega. BV 1942, 51—53
74. Staroslovenska in cerkvenoslovenska bogoslovna vprašanja. BV 1942, 52—57
75. Drugi frizinški spomenik. DS LIV/1942, 122—129
76. *Zarja stare slovenske književnosti. Frizinški spomenik v zarji sv. Cirila in Metoda*. Ljubljana 1942

1943.

77. *Cerkev*. Ljubljana 1924. Editio altera. Ljubljana 1943. Recenzije: Guberina A., *Nova revija*, III/1924, 276—278; Kovačič F., BV IV/1924, 294—298; Samsa J., DS LVI/1944, 141—142
78. Clozov-Kopitarjev glagolit v slovenski književnosti in zgodovini. *Conspectus dissertationis. Sermo anonymus Glagolitae Cloziani*. RAZU I/1943, 341—408. Recenzija: Štefanič Vj, *Slovo* 2/1953, 67—74
79. Čigavi so frizinški spomeniki? DS LV/1943, 158—160
80. Ob svitu krščanstva. 1. Zarja česke prosvete; 2. Zarja slovenske književnosti. DS 1943, 44—58

1944.

81. O idejeh in izrazih Žitij Konstantina in Metodija. RAZU II 1944, 169—193
82. Težka mesta v Žitjih Konstantina in Metodija. *Linguistica Slovaca* III/1944, 73—83
83. O pismu papeža Hadrijana II. Rastislavu, Svetopolku in Koclju. M. Kos. RAZU II/1944, DS II/1944, 148

1946.

84. Cyrilova křest'anská moudrost. ACM 1946, 328
85. Pochvala sv. Cyrila a Metoděje. ACM 1946, 255—258

1947.

86. De nova editione operis Vitae Constantini et Methodii. AAV 1947, 89—91
87. Poctivost a svatost sv. Cyrila a Metoděje ve světle staroslověnských pramenů a dokladů církevních. ACM 1947, 362—365. — Co souditi o námítkách proti poctivosti a svatosti slovanských apoštolů. ACM 1948, 3—7. (Versio Bohemica)
88. Sermo panegyricus in memoriam ss. Cyrilli et Methodii. AAV 1947, 1—25
89. Sv. Cyril a císař Michael. ACM 1947, 133—135
90. Sv. Kliment a sv. Cyril. ACM 1947, 1—7, 44—50
91. Vánoce roku 877 v Římě. ACM 1947, 402

1948.

92. De probitate ac sanctitate Cyrilli et Methodii in fontibus Palaeoslavice et documentis ecclesiae. AAV 1948, 6—19
93. Katecheze slovanských apoštolů (Excerpta de operibus F. Grivec) ACM 1948, 86—91
94. Pohvala sv. Cirilu in Metodu. RAZU III/1948
95. Počestnost a svätost sv. Cyrila a Metoda. Všeobecna Cirkev, Edidit Posol B. S. J, Trnava 1948, 86—98 (Versio Slovaca)
96. Sláva na výsostech Bohu. Traduxit Dr. St. Petíra. Slovanské studie. Sbírnka stati, věnovaných prelátu univ. profesoru Dr. Josefu Vajsovi k uctění jeho životního díla. Praha, Vyšehrad 1948, 45—51
97. Ss. Cyrillus et Methodius, apostoli catholicae unitatis. (Idea ss. Cyrilli et Methodii in eorum sanctitate fundata). AAV 1948, 19—25
98. Sv. Cyril a Metoděj, apoštolé katolícké jednoty. ACM 1948, 46—52 (Versio Bohemica)
99. Sv. Cyril a Metod, apoštolí katolíckej jednoty. Všeobecná Cirkev. Edidit Posol B. S. J, Trnava 1948, 99—105 (Versio Slovaca)

1949.

100. Nové výsledky cyrilometodějských bádání a o Frisinských památkách. *Slavia* 1949, 228—230. Referat o predavanju održanom 10. IX

1947. v Slovanskem ustavě v Praze o temi: Novi izsledtki Ciril-metodijskih študij in Frizinški spomeniki.
101. O cerkvenoslovanskih prvinah v drugem frisingškem spomeniku. SR II/1949, 126—137

1950.

102. Duo sermones s. Methodii Thessalonicensis. OChP XVI/1950, 440—448
103. Frisingensia I—IV, SR III/1950, 107—124
104. Frisingensia V, SR III/1950, 410—420
105. O težkih mestih v Clozovem glagolitu. RAZU I/1950, 61—65

1951.

106. Pripombe k Žitju Konstantina. SR IV/1951, 264—268. (Napomene Grivčeve k Van Wijk-ovoj rekonstrukciji ŽK I, ZSPH 17/1941)
107. *Žitja Konstantina in Metodija*. Ljubljana 1951.
108. Frisingensia VI, SR IV/1951, 71—76
109. De ss. Cyrilli et Methodii amicitia dubia cum Photio. OChP 1951, 192—203

1952.

110. Quaestiones Cyrillo-Methodianae: 1. De carceribus s. Methodii. 2. Sapientia divina et honores praeaviti. 3. Acedia, segnities, certamen. 4. Doctor. 5. Lumen ad lumen. 6. De authentia epistolae »Gloria in excelsis Deo«. 7. De monumento II. Frisingensi. OChP XVIII/1952, 113—134
111. Сѣпрѣстолѣнѣ-synthronos. Slovo 1/1952, 6—18

1953.

112. Prepír o Metodovih ječah. ZČ VI—VII/1952-53, 159—170
113. Dikcija Assemanijevega glagolskega evangelistarja. Slovo 3/1953, 5—34

1954.

114. De exegesi S. Cyrilli Thessalonicensis, OChP XX/1954, 137—150
115. O papeških pismih knezu Koclju. ZČ VIII/1954, 134—138
116. Še o Metodovih ječah. ZČ VIII/1954, 139—143

1955.

117. O staroslovenski cerkveni glasbi. Slovo 4-5/1955, 105—107
118. Staroslovanski viri Italske legende sv. Cirila in Metoda. SR VIII/1955, 261—264
119. Das Verhältnis Cyrills und Methods zu Bayern. Münchener Theologische Zeitschrift 1955, 167—176
120. Frisingensia VII, SR VIII/1955, 169—182
121. Na semъ Petrê, Slovo 4-5/1955, 24—46. Referat: Gerhard Dietrich, Münster/Westfalen: Das Petrus-Bekenntnis in der Slavenmission. Byzantion 24/1954-6, 533—544

1956.

122. Ćiril i Metodije. Enciklopedija Leksikografskog zavoda, Zagreb 2/1956, 201—202
123. O slobodnih prevodih v staroslovenskih evangelijih. *Slavia XXV/1956*, 194—197

1957.

124. Cirillo-Methodiana. 1. Drévo prahnéno-agoda izgnila. 2. O Metodovem nomokanonu. 3. Praški rokopis Italske legende. *Slovo 6-8/1957*, 24—53
125. In II Nocturno Lectiones Ss. Cyrilli et Methodii Epp. et Cc. a Sacra Congregatione Rituum pro Dioecesis Siavicis die 9 Octobris 1957, Prot. N. D. 49/57, approbatae. U suradnji s prof. Vašicom izradio je čitanja za novo izdanje rimskog brevijara.
126. Vselenskij-sobornij. *SR X/1957*, 14—33
127. Constantinus philosophus-amicus Photii. *OChP XXIII/1957*, 415—422

1958.

128. Cyrill und Method zwischen Ost und West. *Die Welt der Slaven. III*, Wiesbaden 1958, 225—231
129. Konstantin-Cyrills Freundschaft mit Photios. *Südost-Forschungen XVII/1958*, 46—51

1960.

130. Iz Ćirilove književne šole. *Slovo 9-10/1960*, 5—13
131. *Konstantin und Method. Lehrer der Slaven*. Wiesbaden 1960.
132. *Constantinus et Methodius Thessalonicenses*. Radovi 4/1960. Recenzije: Devos P, Franciscus Grivec-Franciscus Tomšič. Constantinus et Methodus Thessalonicenses. *Analecta Bollandiana 80/1962*, 462—464; Lacko M, Wichtige Beiträge zur cyrillo-methodianischen Forschung. Zwei neue Werke von Mons. Franz Grivec. Sonderdruck aus ostkirchliche Studien. Würzburg 12/1963, 66—71

1962.

133. Vprašanja o Konstantinu in Metodu. *Slovo 11-12/1962*, 131—147
134. Ćiril-Metodijska ideja. Zbornik Teol. fakultete v Ljubljani 1962, 47—58
135. Zur Cyrillo-Methodianischen Frage. *Die Welt der Slaven VII/1962*, 337—341

Ocjene i prikazi prof. dr F. Grivca

136. Snopek F, 1. Studie Cyrillo-Methodějské. Brno 1906. 2. Konstantin-Cyrill a Methoděj, slovanšti apoštole. Olomuc 1908. 3. *Methodus Savorum apostolus quo sensu orthodoxus declaratus sit*, Praga 1908. *Čas II/1908*, 392—395

137. Jašek A, Was ist die cyrillo-methodoische Idee? Velehrad 1911. VBV XIV/1911, 181
138. Ritig S, Povjest i pravo slovenštine u crkvenom bogoslužju obzirom na Hrvatsku. Zagreb 1910. VBV XIV/1911, 179—180
139. Snopek F, Konstantinus-Cyrillus und Methodius (1911). VBV 1911, 178
140. Snopek F, Die Slavenapostel (1918). Čas 1919, 151
141. Schmid H. F, Nomokanonübersetzung des Methodius (1922). BV 1923, 296
142. Dvorník F, Les Slaves, Byzance et Rome au IXe siècle, Paris, 1926, BV VII/1927, 263—266
143. Dvorník F, La vie de saint Grégoire de Décapolite et les Slaves macédoniens au IXe siècle, Paris 1926. BV VII/1927, 263—266
144. Robenek, Morava, metropole sv. Metoděje (1928). BV 1928, 322
145. Weingart M, První česko-církevněslovanská legenda Sv. Václavu (1934). BV 1934, 298
146. Dvorník F, Les Légendes de Constantin et Méthode vue de Byzance. Byzantinoslavica, Supplementa, Prag I/1933. JIČ 1935, 121—128
147. Grafenauer I, Karolinska kateheza ter izvor brižinskih spomenikov (1936). GMD 1937, 148
148. Kos M, Conversio Bagoariorum et Carantanorum. GMD 1937, 63—67
149. Teodorov-Balan, Kiril i Metod II/1934. JIČ 1937, 355—358
150. Trifonov J, Dve s'činenija na Konstantina Filosofa (1934). JIČ 1937, 360
151. Trifonov J, Konstantin kato carski pratenik (1933). JIČ 1937, 359
152. Ramovš F, in M. Kos, Brižinski spomeniki, Ljubljana 1937, JIČ IV/1938, 102—106
153. Kos St, De auctore expositionis Napisanie o pravěj věřě. BV 1942, 199
154. Nahtigal R, Euchologium Sinaiticum I, II/1941, 1942. BV 1942, 215; DS 1942, 309—313; GMD 1942, 102; AAV 1948, 116
155. Van Wijk N, Zur sprachlichen Würdigung der altksl. Vita Constantini (1941). DS 1942, 313
156. Nahtigal R, Rekonstrukcija treh starocerkvenoslovanskih izvornih pesnitev. Ljubljana 1943. RAZU I; LVI/1944, 137—139
157. Isačenko A. V, Jazyk a pôvod Frizinských pamiatok (1943). AAV 1947, 121—123
158. Stanislav J, Slovanskí apoštoli Cyril a Metod a ich činnost vo Vel'komoravskoj ríši. Bratislavá, Slovenska Akadémia vied a umení, 1945. AAV/1947, 113—115
159. Horálek K, Význam Saviny knihy pro rekonstrukci stsl. překladu evangelia. Praga 1948. Slovo 2/1953, 47—49
160. Dobrovský J, Cyril a Metod, apoštolové slovanští, Praha 1948. Slovo 2/1953, 45—47

161. Vašica J, »Zakon sudnyj« in Clozov glagolit. Slovo 3/1953, 84—89
162. Horálek K, Evangeliáře a čtveroevangelia. Příspěvky k textové kritice a k dějinám staroslovenského překladu evangelia, Praha 1954. Slovo 6-8/1957, 349—358
163. Bujnoch J, Leben und Werken der Slavenapostel Kyrillos und Methodios nach den pannonischen Legenden und der Klemensvita, Graz-Wien-Köln 1958. Welt der Slaven 1959, 366—368
164. Lexicon linguae palaeoslovenicae — Slovník jazyka staroslověnského. Slovo 13/1963

Dodatak

165. Grivec Franz, *Slovanska blagovestnika sv. Ciril in Metod* 863—1963. Celje, 1963, str. 242

Zusammenfassung

EIN LEBEN DEN CYRILLOMETHODIANISCHEN FRAGEN GEWIDMET

Dieser Aufsatz wurde zum 85. Geburtstag des Prof. Dr. Grivec geschrieben, den er leider nicht mehr erlebte. Er ist am 26. VI. 1963 gestorben, gerade zu der Zeit, als die ganze Welt den 1100. Jahrestag der slavischen Mission der Apostelbrüder Cyrill und Method feierte.

Fran Grivec wurde am 19. X. 1878 in Veliki Lipovec bei Novo Mesto in Slovenien (Jugoslawien) geboren. Von 1907 bis 1952 war er Professor der Theologie an der Fakultät in Ljubljana (Laibach). Im Jahre 1919—1920 hielt er an der Zagreber Fakultät Vorträge über orientalische Theologie. Seit 1944 lehrte er in Ljubljana die altslavische Sprache.

Der grösste Teil seiner wissenschaftlichen Tätigkeit war den cyrillo-methodianischen Problemen gewidmet. In den letzten Jahrzehnten galt Msgr. Grivec in der ganzen Welt als einer der besten Fachleute auf diesem Gebiet. Die wichtigsten Ergebnisse seiner wissenschaftlichen Bestrebungen sind in drei umfangreichen Werken zusammengefasst, die 1960—1963 in Druck erschienen. Eine Auswahl aus seiner reichen Bibliographie ist dem Aufsatz beigelegt.